

Af fremmede Tidsskrifter.

Demokrati og Frihed.

A. P.-St.

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/nto/nto_3rk-PDF/nto_3rk_0005_89744.pdf

pdf genereret den : 25-1-2006

Af fremmede Tidsskrifter.

Demokrati og Frihed.

I sidste Hefte af Tidsskriftet »Political Science Quarterly« har den ansete amerikanske Sociolog, Prof. F. H. Giddings, skrevet en Artikel, betitlet »The Destinies of Democracy«, fremkaldt ved W. E. H. Leckys's Værk »Democracy and Liberty«.

Om dette voluminøse Værk, der i 1896 udkom i to Bind paa tilsammen c. 1200 Sider, hos Longmans, Green & Co., London og New York, har det ene videnskabelige Tidsskrift efter det andet fundet sig foranlediget til at udtale sig, — skønt mange af dem ere enige om, at Værket slet ikke tør betragtes som et videnskabeligt. »Vi ventede en udtømmende Analyse af Demokratiet i dets Forhold til Friheden; vi ventede en filosofisk Undersøgelse af den Bevægelse, der maaske mest karakteriserer det nittende Aarhundrede. Vi skuffedes svarligen: i Stedet for det ventede filosofiske Værk, fik vi en Samling Notitser, der synes at høre hjemme i en politisk Haandbog. Leckys Værk ligner snarest en »Haandbog for Vælgere«. Havde man opfattet Værket saaledes, kunde man snart blive færdig med Omtalen af det. Men blandt de engelske

Af fremmede Tidsskrifter.

Demokrati og Frihed.

I sidste Hefte af Tidsskriftet »Political Science Quarterly« har den ansete amerikanske Sociolog, Prof. F. H. Giddings, skrevet en Artikel, betitlet »The Destinies of Democracy«, fremkaldt ved W. E. H. Leckys's Værk »Democracy and Liberty«.

Om dette voluminøse Værk, der i 1896 udkom i to Bind paa tilsammen c. 1200 Sider, hos Longmans, Green & Co., London og New York, har det ene videnskabelige Tidsskrift efter det andet fundet sig foranlediget til at udtale sig, — skønt mange af dem ere enige om, at Værket slet ikke tør betragtes som et videnskabeligt. »Vi ventede en udtømmende Analyse af Demokratiet i dets Forhold til Friheden; vi ventede en filosofisk Undersøgelse af den Bevægelse, der maaske mest karakteriserer det nittende Aarhundrede. Vi skuffedes svarligen: i Stedet for det ventede filosofiske Værk, fik vi en Samling Notitser, der synes at høre hjemme i en politisk Haandbog. Leckys Værk ligner snarest en »Haandbog for Vælgere«. Havde man opfattet Værket saaledes, kunde man snart blive færdig med Omtalen af det. Men blandt de engelske

Tidsskrifter og Blade, der udførligt have kommenteret det, have mange givet det Udseende af, at Lecky her udtømmende havde gjort Rede for, hvad Demokratiet har udrettet, og hvad det i en nærmere Fremtid sandsynligvis vil udrette. Derved forkvakles Synspunktet; mange ville herved faa et galt Syn paa Demokratiets Væsen, og, hvad der maaske er endnu værre, ville yderligere forvirres i deres Opfattelse af den individuelle Frihed, — en Opfattelse, der allerede er uklar nok.« (Saaledes omtrent L. S. Rowe i *Annals of the American Academy of Political and Social Science*).

Og Professor Giddings: »At William Edward Hartpole Lecky vilde skrive to tykke Bind om Demokratiets Udvikling og Frihedens Kamp for Tilværelsen i det nittende Aarhundrede, var lige saa uundgaaeligt som at Edmund Burke vilde have Meninger om den franske Revolution . . . Han har følt sig tilskyndet til at formulere sine Anskuelser om ethvert brændende moderne Spørgsmaal, — fra Spørgsmaalene om Jordens Nationalisering og kommunale Sporveje til Spørgsmaalene om Kvindernes Valgret og Vivisektion . . . Men ikke mindre uundgaaeligt var det, at hans Værk i Værdi vilde blive ringere end f. Ex. Tocquevilles, Maines og Bryces. Lecky er filosofisk, men han er ikke nogen Filosof. Han er Historiker, men han har ingen sand Forstaaelse af Historien . . . De descriptive Elementer i et enkelt Kapitel forstaar han med Kunst at sætte sammen, — men han kan ikke sætte Kapitlerne i en Bog sammen. Der er absolut ingen Grund til, at Kapitlerne i »Democracy and Liberty« skulle staa netop dér, hvor de staa, og ikke paa en anden Plads. Værket er da en udmærket Præstation af en overlegen Jour-

nalistik, — men det er heller ikke mere. Alligevel er det i høj Grad instruktivt«.

Med sin karakteristiske Ligegyldighed for logisk Orden har Lecky ikke sat de Ord, i hvilke hans Thesis er formuleret, paa den Plads, hvor de hørte hjemme, d. v. s. strax i Begyndelsen af første Kapitel; — de findes henkastede *en passant* paa et tilfældigt Sted, og overses derfor let af mindre omhyggelige Læsere. Ordene ere disse:

»Dette Spørgsmaal er i Færd med at blive et af de store Spørgsmaal i vor Tids Politik: skal Verden, til Syvende og sidst, regeres af Uvidenheden eller af Intelligensen? Efter det ene Parti burde Oplysning og Besiddelse have Overvægten; efter det andet Parti tilhører den afgørende Magt med Rette Flertallet, talt efter Hoveder, eller med andre Ord: de Fattigste, de mest Uvidende, de Udueligste, der nødvendigvis ere de talrigste. Denne Opfattelse kuldkaster totalt al hidtidig Erfaring. Paa ethvert Omraade er det i Følge Naturens ubønhørlige Lov, de Faa og ikke de Mange, der ere de Overlegne, og kun ved at lægge Magten i deres Hænder kan et godt Resultat opnaas.«

Her have vi Lecky's Opfattelse af Demokratiet. Det er de uvidende Manges politiske Magt: Individerne tælles, uden Hensyn til personlige Egenskaber, og Flertallet gør Udslaget. Men de uvidende Manges afgørende politiske Indflydelse er efter Lecky ensbetydende med, at det er Uvidenheden, der styrer, og i Følge Naturens Love og al Erfaring kan dette aldrig gaa. Lecky tror ogsaa, at den af ham givne Udsigt over nymodens Politik og Lovgivning i Vestevropa og i de Forenede Stater vil aabenbare umiskendelige

Kendetegn paa, at Civilisationen begynder at gaa i Forfald.

Prof. Giddings bemærker hertil:

En blot formel Kritik af et Værk som Leckys vilde spørge: om hans Opfattelse af Demokratiet er videnskabelig, sand filosofisk, eller blot et Slegfredbarn, samlet op paa Gaden, klædt i literært Purpur og fint Linned og puffet ind i intellektuelt Selskab som et ægte Aristokrat-Barn. Kritiken vilde dernæst spørge, om den Omstændighed, at de relativt Uvidendes Mængde i sidste Instans har en afgørende politisk Indflydelse, er ensbetydende med, at Uvidenheden hersker, hvoraf vilde følge, at Systemet paa Forhaand maatte erklæres at være dømt til Undergang. — Og Professor Giddings svarer, at under en saadan Kritik vilde Leckys Thesis lide haardt. Leckys Opfattelse af Demokratiet er en Bastard-Forestilling, halvt filosofisk, halvt »commonplace«. Videnskabeligt set maa Demokratiet defineres enten som en Regeringsform eller som en Statsform eller som en Samfundsform eller som en Kombination af alle tre. Opfattet som Regeringsform gaar Demokratiet ud paa, at Flertallet fuldt ud raader i alle politiske Spørgsmaal. Som Regeringsform er Demokratiet uforeneligt med repræsentative Institutioner; det taaler executive og judicielle Embedsmænd kun af den mest begrænsede ministerielle Type; det forlanger ethvert Spørgsmaal, Detailspørgsmaal saavel som fundamentale Principspørgsmaal, henvist til Folkeafstemning. En demokratisk Regering af denne Art findes intetsteds i stor Maalestok. — Som Statsform betyder Demokratiet Folkesuverænetet, Folkeflertallets Ret til — være sig gennem repræsentative Institutioner eller

direkte — at deltage i Regeringens Dannelse og i Forvaltningens Maskineri. — I et fuldt ud demokratisk Samfund vilde Masserne besidde den ubestemte, uformede men virkelige politiske Magt, der ligger bag den formelle Magt, som indregistrerer dets Afgørelser gennem Afstemningsakten. I Befolkningens lavere Lag vilde der findes en Følelse, en Mening, en Vilje, der til enhver Tid kunde antage en politisk Form, legal eller revolutionær. Efter Professor Burgess's Nomenklatur er Demokratiet som Samfundsform Folkesuverænetet bag Forfatningen, som modsat Folkesuverænetet i Forfatningen.

Lecky opfatter snarest Demokratiet fra det andet af disse tre Synspunkter, — men hans Fejl er, at han ikke har formaaet at holde dem ude fra hverandre. Han har ikke haft Blikket aabent for Forskellen mellem Staten i Forfatningen og Staten bag Forfatningen. Naturligvis er det tænkeligt, at de uvidende Masser ikke blot stemmer, men stemmer uafhængigt, saaledes at de i deres Stemmegivning søge at lade deres egne uvidende Meninger virkelig komme til Udtryk; men det er ikke mindre tænkeligt, at de bøje sig for Førere, der ere visere end de selv. Der er ingen a-priori Nødvendighed for at mene, at et Plebiscit udtrykker en virkelig Folke-Dom. De uvidende Manges Indflydelse behøver da ikke at blive Uvidenhedens Regimente. Tradition, Skik og Brug, Efterlignelseslyst, industrielle Forhold, økonomisk og socialt Tryk osv. kunne i Forning bringe det til, at Folkeafstemningen blot bliver som en Underskrift paa, en Bekræftelse af nogle faa Individets Politik. Demokrati som Statsform kan godt bestaa ved Siden af Aristokrati som Samfundsform.

Men — bemærker Prof. Giddings yderligere — det gaar ikke an at blive staaende ved denne blot formelle Kritik. I Virkeligheden knytter Hovedinteressen sig til følgende Spørgsmaal: Stemmer Leckys ufuldkomne Opfattelse af Demokratiet med, hvad der nu i Øjeblikket faktisk er Tilfældet? Er Uvidenheden faktisk ved Roret? Og hvis Demokratiet i Øjeblikket virkelig er ensbetydende med Uvidenhedens Regimente, tvinger Omstændighederne os da til at tro, at bedre vil det aldrig blive?

Ærligheden byder os, svarer Prof. Giddings, aabent at bekende, at Lecky har fremsat en meget alvorlig Anklage mod det politiske Demokrati, saaledes som det i Øjeblikket flourer. Som Modbillede skildrer Lecky det engelske parlamentariske Regeringssystem i det attende Aarhundrede. At Korruptionen netop dengang bredte sig i en forfærdelig Grad, dvæler Lecky ikke videre ved; derimod fremhæver han stærkt Fordelene ved et System, der skaffede et stort Antal overordenlig dygtige Mænd ind i Parlamentet, og bragte Sikkerhed og Fasthed i Regeringsmaskineriet. I Modsætning til den engelske Parlamentarisme, der værnede de hævdvundne Interesser og Institutioner, og ikke brød sig om en abstrakt politisk Lighed, stod den spekulative, eller franske, demokratiske Type, der vilde virke nivellerende ved at give hver Mand en Stemme og hver Stemme den samme Værdi. Lidt efter lidt er det spekulative Demokrati gaaet fra Ideernes Verden over i den politiske Virkeligheds Verden, — og Følgerne ser man overalt: Løshed i Regeringsmaskineriet (de franske Ministerskifter), Ejendom konfiskeres, Fri-

heden indskrænkes, Befolkningens emotionelle Elementer faa efterhaanden en større Indflydelse end de rationelle.

Ejendom konfiskeres f. Ex. gennem Beskatningsvæsenet. Demokratiet har gennem sine Beskatningsforholdsregler og sin Betragtning af det offentlige Udgiftsvæsen aabenbaret en høj Grad af Hensynsløshed ligeoverfor Ejendomsret og Individets Ret til frit at disponere over sine Midler. I Kanada, Avstralien, de Forenede Stater og flere demokratiske Lande er det offentlige Finansvæsen ligefrem skandaløst. I Amerika vidne forskellige Greenbacks-Historier, Sølv-Operationer, Fragaelse af Gæld osv. tilstrækkeligt om Demokratiets Moral.

At Demokratiet er beredt til at opofre Friheden for Formaal, som det tror at kunne fremme gennem en restriktiv Lovgivning, er ikke nogen ny Opdagelse; — men Leckys Argumentation faar Interesse ved sin Mangesidethed og Rigdom paa Detailler. Selv den mest forhærdede Læser af individualistiske Afhandlinger vil spore en ny Følelse, naar han læser Leckys sammenhængende Fremstilling af nymodens Lovgivningsforanstaltninger mod Spil, Børsspil, Brændevinshandel, Cigaret-Røgning og andre Former af Last, og af den endnu mere udviklede saakaldte Arbejder-Lovgivning, bestaaende af Love, hvorved Arbejdsdagens Længde fastsættes, hvorved Fabrikernes og Værkstedernes indre Forhold reguleres, hvorved Tiden og Formen for Lønningssudbetaling foreskrives, hvorved Forhold vedrørende Arbejdernes Boliger reguleres, hvorved Konkurrencen fra Arbejdet i Fængsler søges udelukket etc. etc. Hvis nogen begejstret Tilbeder af »Menneskerettighederne« har bildt sig ind, at Demokratiet, fordi

det under sine senere Udviklinger har afholdt sig fra paa den franske Revolutions morderiske Maade at skride ind ligeoverfor Individet, skulde være mindre tilbøjelig til at ordne vore Forhold for os, saa maa han belave sig paa at se sine Illusioner briste, hvis han vover sig til at læse Leckys Bog.

Der er dog et stort Omraade, hvor Demokratiet tilsyneladende har kæmpet konsekvent for borgerlig Frihed; — det er det kirkelige. Uafbrudt har Demokratiet bestræbt sig for at trænge Kirkemagten bort fra det borgerlige Livs Forhold. Det turde imidlertid være, at disse Bestræbelser ikke ere et Vidnesbyrd om Demokratiets Kærlighed til Friheden, — men mere om dets Had til en konkurrerende Magt.

Vil man bevise, at Demokratiet har Tendens til at give Befolkningens emotionelle Elementer en Overvægt fremfor dens intellektuelle, saa behøver man blot at vise, at den almindelige Valgret faktisk, reelt, ikke blot formelt, betyder, at det er de Mange, som herske. Thi det er kun Undtagelses-Mennesket, hvis Handlemaade og Anskuelser bestemmes rationelt. Mængden, Massen beherskes af Exemples Magt og af Følelser. Men Lecky holder sig ikke blot til denne Argumentation. Han har andre Beviser til sin Raadighed, og han forsømmer ikke at benytte sig af dem. Den demokratiske Bevægelse standser ikke, fordi alle Mandfolk faa Valgret. Skulle Kvinderne ikke ogsaa have den samme Indflydelse paa Statsstyrelsen? I England, Amerika og Avstralien have Kvinderne jo allerede erobret betydelige Omraader, og den demokratiske Bevægelse driver dem stedse videre. Lecky behandler dette Spørgsmaal overordenligt roligt og fornuftmæssigt.

De puerile Argumenter imod Kvinderne som Rigsdagsmænd osv. interesserer han sig ikke for. Men der er et Moment, som han tillægger en kendelig Vægt. Han henleder Opmærksomheden paa den lidenskabelige Interesse, som Kvinderne i de senere Tider have heliget forskellige »humane« Korstog, deriblandt Antivivisektionsbevægelsen. »Der har været Tider«, bemærker han, »hvor Følelseløshed for Andres Lidelser var en almindelig udbredt Last. Nutildags er der maaske mere at frygte af vilde Udbrud af ufornuftig, uoverlagt, hysterisk Følsomhed. »Les races se féminisent.« En rettelig Bedømmelse af Tingenes sande Forhold, en stadig Hensyntagen til politiske Forholdsreglers sidste og fjerne Virkninger, et sundt og ædrueligt Skøn, — sligt savnes i beklagelig høj Grad i det politiske Liv, og den kvindelige Indflydelse vilde sandelig ikke her gøre Forholdet bedre. Heller ikke er det sandsynligt, at den kvindelige Indflydelse vilde gaa i Retning af Frihed. Hos Kvinderne er der, i endnu højere Grad end hos Mændene, en stærk Tilbøjelighed til at overvurdere Lovenes helbredende Magt, en stærk Tilbøjelighed til ved Hjælp af Lovgivningsmagts Indblanding at faa Menneskene støbte i bestemte Former. En Forøgelse af Kvindernes Indflydelse vilde ganske sikkert medføre, at det overdrevne Lovgivningsarbejde, der er et af vor Tids store Onder, vilde blive drevet endnu videre.«

Dette er noget af, hvad Demokratiet har bragt os. Demokratiets Bedrifter i Nutiden se ikke saa tragiske ud som det, man oplevede i Paris for hundrede Aar siden; heller ikke saa groteske som det, der præsteredes i Athen af Kleon; — alligevel er der ingen Væsens-

forskel: det er den samme antiliberale Aand, den samme absolutistiske Tendens, den samme Uhæderlighed og Taabelighed.

Men — spørger nu Giddings — er dette Demokratiets sidste Virkninger? Ved vi nu, hvad den demokratiske Bevægelse til Syvende og sidst vil føre til? Kende vi Demokratiets Fremtidsskæbne?

Giddings svarer, at disse Spørgsmaal endnu ikke kunne besvares med Sikkerhed. Fjerde Stand har faaet sin politiske Indflydelse skænket sig af sine politiske Overmænd. Tredje Stand erobrede sine politiske Rettigheder fra Konger og Adel. Fjerde Stand har den skænket politisk Magt, dels af idealistiske Grunde, i fuld Tillid til Frihedens velsignelsesrige Virkninger, i Troen paa, at hvem der først engang har smagt Frihedens Goder, ikke kan ville søge at beklippe dem, — dels ogsaa af Klogskabsgrunde. Men Demokratiet er endnu kun et Barn; det har endnu ikke haft Tid til at udvikle sit positive Program, optaget som det har været af Kampen mod tidligere udvist Uret. Derfor er det, mener Giddings, endnu for tidligt at sige, at Demokratiet nødvendigvis maa vedblive med at være Uvidenhedens Herredømme. Paa to Muligheder støtter Giddings sit Haab om en Bedring.

For det Første anser Giddings det for muligt, at Masserne under deres Forsøg paa at formulere et positivt Program, snart ville gøre den Erfaring, at kun ved Frihed vil Samfundets Velfærd i Længden kunne fremmes. Erfaringen har atter og atter vist, og vil vedblive med at vise, at kun Frihed og Selvansvarlighed er forenelig med materiel, intellektuel og moralsk Trivsel. Hvis den Sandhed, at Frihed er Moder til

Fremskridtet, bliver en folkelig Overbevisning, vil, som Giddings siger, det tyvende og enogtyvende Aarhundredes Demokrati blive meget forskelligt fra det attende og nittende Aarhundredes.

Den anden Mulighed er den, at Masserne ville følge gode Førere. Hvilken Form Staten end maatte have i Forfatningen, -- Staten bag Forfatningen vil aldrig være helt demokratisk. Det er ikke rimeligt, men maaske dog tænkeligt, at Samfundets industrielle Organisation kunde blive demokratisk, ligesom det politiske Vælgerkorps, at demokratisk organiserede, kooperative Associationer kunde fortrænge »Driftsherren«; — men aldrig vil Demokratiet kunne bemægtige sig Kulturomraadet. Altid vil der bestaa Forskelligheder mellem Menneskene i Henseende til deres intellektuelle og moralske Evner, og i Følge en Lov, der hersker ligesaa absolut i den aandelige Verden som Tyngdeloven i den fysiske, ville de ringere Individier vige for de stærkere, tro paa hvad der siges dem i Stedet for selv at tænke ny Tanker, følge givne Exempler i Stedet for selv at sætte Exempler. Førere maa og ville Masserne have; have de faaet Mistillid til dannede Menneskers Førerskab, overtages Førerskabet af raa og uvidende Demagoger; men Førere maa og skal der være.

Demokratiets Fremtidsskæbne vil derfor til Syvende og sidst bestemmes af den Art Aristokrati, der styrer Staten bag Forfatningen. De uvidende Masser ville bøje sig for deres Førere, de være store Humbugmagere, store Slyngler, store Præster eller store Mænd. For Tiden følge Masserne Humbugma gerne, Skvadronørerne, Slynglerne. Det er dette, der giver det

Udseende af, at Lecky har Ret i sin Mening, at Demokrati betyder Uvidenhedens Regimente; det er dette, der tilsyneladende gav Carlyle Ret til at definere »Folket« som et vist Antal Millioner, for Størstedelen Taaber. Men Giddings tror ikke, at dette vil vedblive. Han mener tværtimod, at der er Tegn paa, at mere ideelle Magter end de, der nu er saa fremtrædende, i kommende Tider ville beherske Masserne.

A. P.-St.